

**AKTIIVISEN KANSALAISUUDEN TOTEUTUMINEN
MAAHAN TULLEIDEN PARISSA TEHTÄVÄSSÄ
SOSIAALITYÖSSÄ**

Tiina Kutvonen
Kandidaatintutkielma
Sosiaalityö
Avoin yliopisto
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Jyväskylän yliopisto/ Avoin yliopisto
Tekijä Tiina Kutvonen	
Työn nimi Aktiivisen kansalaisuuden toteutuminen maahan tulleiden parissa tehtävässä sosiaalityössä	
Oppiaine Sosiaalityö	Työn laji Kandidaatin tutkielma
Aika Kevät 2023	Sivumäärä 24
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkielman tavoitteena oli selvittää pakkomuuton vuoksi maahan tulleiden ja sosiaalityöntekijöiden välisen suhteen merkitystä maahan tulleiden aktiivisen kansalaisuuden toteutumiseen. Tutkimuskysymykset olivat kuinka aktiivisen kansalaisuuden osa-alueet toteutuvat sosiaalityön kohtauksissa maahan tulleiden kanssa ja miten sosiaalityöntekijä voi toiminnallaan vaikuttaa maahan tulleiden aktiivisen kansalaisuuden toteutumiseen.</p> <p>Laadullinen tutkielma toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Tutkielman teorettinen viitekehys muodostui pakolaisuuden, sosiaalityön ja aktiivisen kansalaisuuden käsitteistä. Aineiston haku toteutettiin kotimaisten ja ulkomaisten hakukoneiden avulla. Aineisto koostui viidestä vertaisarvioidusta artikkelista. Aineiston analyysi toteutettiin sisällönanalyysi menetelmällä.</p> <p>Tutkielman tulosten mukaan maahan tulleiden saama tuki Suomeen saapumisen alkuvaiheesta alkaen edisti heidän aktiivisen kansalaisuutensa toteutumista varsinkin osallisuuden osa-alueen kohdalla. Osallisuus toteutui käytännössä kotoutumispalveluihin liitettynä koulutus- ja työllisyyspalveluina. Sosiaalityöntekijän ja maahan tulleiden välinen molemmin puolinen luottamus oli keskeistä aktiivisen kansalaisuuden tukemisessa. Luottamuksen rakentamiseen tarvittiin vastavuoroista vuorovaikutusta sekä aikaa ja tilaa tutustumiselle. Lisäksi sosiaalityöntekijällä täytyi olla tietoa pakkomuuton vuoksi maahan tulemiseen liittyen sekä erityistä taitoa tunnistaa maahan tulleiden tarpeita.</p> <p>Johtopäätökset olivat, että maahan tulleiden tulisi saada ohjausta, neuvontaa ja tukea heti Suomeen tultuaan, jotta heidän matkansa kohti aktiivista kansalaisuutta voisi alkaa. Aktiivisen kansalaisuuden osa-alueista osallisuus toteutui maahan tulleiden osalta, kun taas valinnan vapaus ja vastuullisuus eivät tutkimusaineiston perusteella juurikaan toteudu. Sosiaalityöntekijöiden tulisi reflektoida omaa työtänsä maahan tulleiden parissa ja työskennellä enemmän antirasistisen työtteen mukaisesti. Sosiaalityön resursseja jaettaessa tulisi ottaa huomioon sosiaalityöntekijöiden monialainen osaaminen ja mahdollisuudet tukea pakon takia maahan tulleiden aktiivisen kansalaisuuden toteutumista siten, että työssä olisi riittävästi aikaa kohdata maahan tulleita.</p>	
Asiasanat Pakolaisuus, sosiaalityö, aktiivinen kansalaisuus	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Ohjaajaopettaja Mira Välimaa YTM	

KUVIOT

Kuvio 1: Maahan tulleiden osallisuuden toteutuminen.....	13
Kuvio 2: Maahan tulleiden valinnanvapauden toteutuminen.....	16
Kuvio 3: Maahan tulleiden vastuullisuuden toteutuminen	17
Kuvio 4: Sosiaalityöntekijän toimintaan vaikuttavat osa-alueet.....	18

TAULUKOT

Taulukko 1: Aineiston analyysitaulukko.....	12
---	----

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	PAKON TAKIA MAAHAN TULEMINEN.....	3
	2.1 Kansainvälinen suojele	3
	2.2 Kotoutuminen.....	4
	2.3 Maahan tulleiden parissa tehtävä sosiaalityö	5
3	AKTIIVINEN KANSALAISSUUS.....	7
4	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSPROSESSI.....	9
	4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	9
	4.2 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus.....	9
	4.3 Aineiston valinta ja rajauskriteerit	10
	4.4 Aineiston kuvaus ja analysointi	11
5	TUTKIMUSTULOKSET	13
	5.1 Osallisuus	13
	5.2 Valinnanvapaus.....	16
	5.3 Vastuullisuus	17
	5.4 Sosiaalityöntekijän työn vaikutukset maahan tulleiden aktiivisen kansalaisuuden toteutumiseen	18
6	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	21
7	POHDINTA.....	23
	LÄHTEET	25
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Pakkomuutto on maailmanlaajuinen haaste, sillä ihmiset joutuvat jättämään asuinpaikkansa erilaisten ihmisoikeusrikkomusten, köyhyyden tai huonon hallinnon takia. Euroopasta haki turvapaikkaa yhteensä 2,8 miljoonaa ihmistä vuonna 2016. (Turtiainen 2018, 186.) Pakkomuutto on ajankohtaista myös tällä hetkellä Euroopassa. Ukrainalaiset ovat joutuneet jättämään kotimaansa Venäjän hyökättyä sinne, mikä on aiheuttanut pakkomuuttoa muualle Eurooppaan.

Suomessa maahan tulemisen perusteena on määrällisesti useimmiten perhe, opiskelu tai työ. Näiden syiden lisäksi Suomeen tuleviin maahanmuuttajiin kuuluvat kansainvälistä suojelua tarvitsevat. (Hiitola, Anis ja Turtiainen 2018, 7.) Maahan muuttaminen voi olla vapaaehtoista tai pakkomuuttoa, jolloin maahan tulevien kokemukset ja tarpeet ovat erilaisia. Pakkomuuttoon liitetään usein inhimillinen hätä, mutta myös uuteen pääsemisen mahdollisuus. (Lyytinen 2019, 17.) Tutkielmani käsittelee pakon vuoksi muuttaneita, joihin kuuluvat kansainvälistä suojelua tarvitsevat henkilöt, kiintiöpakolaiset ja turvapaikanhakumenettelyn kautta pakolaisstatuksen saaneet. Käytän heistä tutkielmassani käsitettä maahan tulleet.

Kotoutumisaika on merkittävä maahan tulleiden Suomeen asettumisessa. Kotoutumisaikana voidaan luoda pohjaa myös aktiivisen kansalaisuuden rakentumiseen. Lain kotouttamisen edistämisestä (30.12.2010/1386) mukaan kotouttamisella pyritään muun muassa luomaan mahdollisuuksia maahanmuuttajalle osallistua aktiivisesti yhteiskunnalliseen toimintaan. Kotoutumispalvelut nähdään usein työvoimapalveluina. Kotoutuminen liittyy työllisyyteen ja sitä kautta osalliseksi tulemiseen. Aktiiviseen kansalaisuuden perusta on vahvasti ollut aktivointi politiikassa ja siten työllisyyteen liittyvissä palveluissa. (Sotkasiira 2018a, 30–32; Keskitalo & Karjalainen 2013, 7–18.) Kotoutumistyötä tehdään monialaisesti ja siten myös sosiaalityössä kohdataan pakon takia maahan tulleita.

Sosiaalityön keskeisiä periaatteita ovat oikeudenmukaisuus sekä erilaisuuden ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen. Tämä osoittaa, että sosiaalityöntekijät ovat ihmisoikeusammattissa. (Turtiainen 2018, 190.) Olen ollut kiinnostunut yleisesti vähemmistöjen parissa tehtävästä työstä ja kokenut sosiaalityön merkittävänä ihmisoikeustyönä, jonka kautta voi olla vaikuttamassa oikeudenmukaisuuden

toteutumiseen. Tutkielmani aiheen valintaan vaikutti nykyinen työni lapsiperheiden palveluissa, jossa kohtaan pakkomuuton takia maahan tulleita. Minua on kiinnostanut erityisesti sosiaalityöntekijöiden mahdollisuudet tukea maahan tulleita itsenäiseen ja aktiiviseen elämään.

Kandidaatintutkielmani käsittelee maahan tulleiden parissa tehtävää sosiaalityötä. Tutkimustehtävänäni on koota yhteen tutkimuskirjallisuutta maahan tulleiden aktiivisen kansalaisuuden mahdollisuuksista. Tutkimuskysymyksiäni ovat miten sosiaalityöntekijä voi toiminnallaan vaikuttaa maahan tulleiden aktiivisen kansalaisuuden toteutumiseen ja kuinka aktiivisen kansalaisuuden osa-alueet toteutuvat sosiaalityön kohtaamisissa maahan tulleiden kanssa. Tutkielman keskeiset käsitteet ovat *pakolaisuus*, *sosiaalityö* ja *aktiivinen kansalaisuus*.

Kandidaatin tutkielmani on laadullinen tutkimus ja toteutan sen kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Sen avulla pystyn antamaan laajan kuvan jo olemassa olevasta tutkimusaineistosta ja ajantasaistamaan tutkimuksellista tietoa (Salminen 2011, 6). Aineistonani on viisi vertaisarvioitua tieteellistä artikkelia, joista yksi on kansainvälinen artikkeli. Aineiston analysoin sisällön analyysin keinoin.

Tutkielman luvussa kaksi määrittelen keskeisimmät käsitteet, jotka liittyvät pakkomuuton takia maahan tulleisiin ja heidän kanssaan tehtävään sosiaalityöhön. Kolmannessa luvussa käsittelen aktiivista kansalaisuutta ja sen kolme osa-aluetta. Luvussa neljä esittelen tutkimuskysymyksen ja tutkimusprosessin tiedonhausta aina analyysin tekemiseen saakka. Tutkimustulokset ovat luvussa viisi ja niistä on tehty neljä alalukua. Kolme ensimmäistä alalukua on nimetty aktiivisen kansalaisuuden osa-alueiden mukaan. Neljäs alaluku käsittelee sosiaalityöntekijän vaikuttamista aktiivisen kansalaisuuden toteutumiseen. Luvussa kuusi esittelen keskeisimmät tutkimustulokset ja teen niihin liittyviä johtopäätöksiä. Tutkielman päättää luku seitsemän, jossa pohdin vielä keskeisimpiä tutkimustuloksia ja tutkimusprosessia.

2 PAKON TAKIA MAAHAN TULEMINEN

2.1 Kansainvälinen suojelu

Yhdistyneiden kansakuntien vuonna 1951 laatimassa pakolaisten oikeusasemaa koskevassa yleissopimuksessa (77/1968) määritellään pakolaisuus. Yleissopimuksen 1.artiklan mukaan pakolainen on henkilö, joka on joutunut vainon kohteeksi joko uskonnon, kansallisuuden, rodun, yhteiskuntaluokkaan kuulumisen tai poliittisten mielipiteiden takia. Henkilö oleskelee edellä mainituista syistä kotimaansa ulkopuolella.

Pakkomuuton syyt voivat olla moninaisia eikä pakolaisuutta voida aina yksilötasolla määritellä yleissopimuksen mukaisesti. Useat henkilöt, joita pidetään pakolaisina joutuvat lähtemään asuinmaastaan vainon takia, mutta pakolaisuudelle on myös muita syitä. Näitä syitä ovat muun muassa sodat, nälänhätä tai ympäristöön liittyvät ongelmat. Äkillisiltä vaikuttavat pakolaiskriisit johtuvat kuitenkin usein pitkään jatkuneista ongelmista ja ristiriidoista kuten poliittisesta epävakauudesta ja niukoista taloudellista olosuhteista. (Räty 2002, 16–17.) Pakon takia muuttaneilla on kaksi virallista reittiä Suomeen joko kiintiöpakolaisstatuksen saamisen tai turvapaikan hakemisen kautta (Juhila 2018, 199).

Kansainvälistä suojelua tarvitseva henkilö voi tulla suoraan Suomeen ja anoa tältä turvapaikkaa. Turvapaikanhakijat asuvat pääsääntöisesti vastaanottokeskuksissa oleskelulupaa odottaessaan. Heidän kanssaan työskennellään vastaanottokeskuksissa niin kauan, että oleskelulupapäätös on tehty. Turvapaikanhakijoiden tilannetta leimaa epävarmuus, koska turvapaikkahakemuksen päätös voi olla myönteinen tai kielteinen. (Anis 2017, 325.) Oleskeluluvan saamisen jälkeen maahan tulleelle osoitetaan kuntapaikka tai hän voi myös omaehtoisesti muuttaa valitsemaansa kuntaan. (Hiitola 2021, 119).

Kiintiöpakolaiset ovat ilmoittautuneet pakolaisjärjestöjen toimistoon, joita perustetaan kriisimaiden naapurivaltioihin. Pakolaisjärjestöjen toimistot ovat yhteydessä maihin, jotka ovat sitoutuneet ottamaan vastaan maahan tulleita pakolaisjärjestön kautta (Räty 2002, 19.) Nämä maat ovat määritelleet tietyn kiintiön, minkä verran voivat ottaa vuosittain vastaan kiintiöpakolaisia (Turtiainen 2018, 3). Kiintiöpaikan perusteella maahan tulleet saavat Suomesta oleskeluluvat ja asuinpaikat (Juhila 2018, 199). Suomessa kiintiöpakolaisten määrän päättää vuosittain eduskunta talousarvion käsittelemisen yhteydessä. Esimerkiksi vuonna 2020 Suomi otti vastaan 850 kiintiöpakolaista ja siitä eteenpäin 850–1050 kiintiöpakolaista vuosittain riippuen turvapaikanhakijoiden määrästä. (Sisäministeriö 2022.) Pakkomuuton takia maahan tulleiden kotoutuminen Suomeen alkaa oleskeluvan saamisen jälkeen.

2.2 Kotoutuminen

Kotoutumisella tarkoitetaan prosessia, jonka aikana maahanmuuttaja voisi tuntea uuden maan omaksi kodikseen (Söderström 2019, 51). Laissa kotoutumisen edistämisestä (30.12.2010/1386) määritellään kotoutumisen olevan maahanmuuttajan ja yhteiskunnan välistä vuorovaikutuksellista kehitystä, jossa maahanmuuttajalle annetaan yhteiskunnassa ja työssä tarvittavaa tietoa ja osaamista, mutta tuetaan myös oman kielen ja kulttuurin ylläpitämisessä. Viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteiden ja palveluiden avulla toteutetaan monialaista kotoutumista. Kotoutumisen edellytyksenä on asunnon saamisen, kielen oppimisen sekä koulutuksen tai työn saamisen lisäksi myös kokemukset, että uudessa maassa ja asuinkunnassa voi olla turvassa ja elää rauhassa (Söderström 2019, 58).

Kotoutumista ohjaa kotoutumispolitiikka. Sen muodostavat valtion kotouttamisohjelma, alueelliset ja kunnalliset kotoutumisohjelmat sekä yksilöille ja perheille laadittavat kotoutumissuunnitelmat. (Anis 2017, 324). Kotoutumislaissa edellytetään, että valtiolla on kotouttamisohjelma, jossa valtioneuvosto esittää miten kotoutumista tullaan kehittämään kullakin hallituskaudella. Kotoutumisohjelmassa tulee ilmetä kotoutumisen edistämisen tavoitteet ja toimenpiteet. (Kotoutumisen osaamiskeskus 2021a.)

Pääministeri Marinin joulukuussa 2019 alkaneella hallituskaudella valtion kotoutumisohjelma on korvattu selonteolla kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista. Selonteossa on määritelty muun muassa kotoutumisajan muuttamisesta yhden vuoden mittaiseksi. Kotoutumisen tulisi jatkossa alkaa heti maahanmuuttajan saavuttua maahan ja kotoutumisen toimintoja pitäisi tehostaa kaikissa vaiheissa. Kotouttamispalveluiden kokonaisvastuu olisi jatkossa kokonaan kunnilla. Selonteossa on otettu kantaa myös siihen, että jatkossa järjestöt ottavat vastuuta entistä enemmän

kotouttamisajan toiminnasta. (Kotoutumisen osaamiskeskus 2021b.) Marinin hallitus on tehnyt eduskunnalle esityksen kotoutumislain uudistamisesta lokakuussa 2022. Uudistus mukailee selonteossa esitettyjä toimenpiteitä. Lakiuudistuksen tavoitteena on vahvistaa maahanmuuttajien osallisuutta yhteiskunnassa sekä lisätä hyvinvointia. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2022.)

Pakon takia maahan tulleille laaditaan oleskeluluvan saamisen ja kuntaan muuttamisen jälkeen alkukartoitus ja kotoutumissuunnitelma työ- ja elinkeinotoimistossa. Tämä koskee niitä maahan tulleita, joiden tavoitteena on suunnata työmarkkinoille. (Hiitola 2021, 118–134; Turtiainen, Kokkonen & Viitasalo 2018, 344.) Kotoutumissuunnitelmaan kirjataan asiat, jotka tukevat maahan tulleita työllistymään ja oppimaan kieltä. Suunnitelma on voimassa vähintään vuoden ja kotoutumispalveluita voi saada kolmen vuoden ajan. (Hiitola 2021, 119.) Työelämän ulkopuolelle jäävien maahan tulleiden kuten lasten, perhevapailta olevien, vanhusten ja pitkäaikaissairaiden osalta kotoutumisesta vastaavat kunnat. (Turtiainen ym. 2018, 344).

Laissa kotoutumisen edistämiseksi (30.12.2010/1386) maahan tulleet kuvataan aktiiviseksi toimijaksi kotoutumisprosessissa. Toisaalta käytännön kotoutumistyössä maahan tulleita voidaan pitää passiivisina asiakastyön kohteina, eikä heidän aiempaa osaamistansa ja näkemyksiänsä arvosteta. Kotoutujan omat tavoitteet ja yksilölliset tarpeet eivät ole silloin kotoutumistyön keskiössä, vaan organisaation resurssit tai tavoitteet ohjaavat kotoutumisprosessia. Maahan tulleet tarvitsevat tukea kotoutumiseen ja eteenpäin pääsemiseen, vaikka he ottaisivat vastuun oppimisesta ja selviytymisestä. (Sotkasiira 2018a, 47–48.)

2.3 Maahan tulleiden parissa tehtävä sosiaalityö

Sosiaalityö on muutostyötä, jolla tuetaan ihmisten selviytymistä. Työ perustuu yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen ongelmien arviointiin. (Sosnet 2022.) Suomessa sosiaalityö liittyy sosiaalihuoltolain tarkoitukseen (Kananoja 2017, 30). Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 1§:ssä määritellään, että sosiaalihuollon tehtävänä on ylläpitää ja edistää hyvinvointia sekä vähentää eriarvoisuutta. Lisäksi sosiaalihuollon tarkoituksena on tarjota laadukkaat, tarpeenmukaiset ja riittävät sosiaalipalvelut yhdenmukaisin perustein kaikille kansalaisille sekä edistää asiakaskeskeisyyttä ja asiakkaiden oikeutta hyvään kohteluun ja palveluun.

Sosiaalityön käsite viittaa suoraan alan ammattiin sekä ammatilliseen toimintaan, johon vaaditaan korkeakoulutus. Sosiaalityö on osa julkista sektoria ja yksi sosiaalihuollon – ja palveluiden työmuoto. (Niemelä 2011, 14.) Sosiaalityön ammatillisena lähtökohdista ovat erilaisten arvojen ja normien tiedostaminen sekä työntekijän tietoisuus omista arvoistaan ja kyky ottaa eettistä vastuuta (Rostila 2001, 23). Sosiaalialan

ammattillinen työ perustuu ihmisarvoon, ihmisoikeuksiin ja sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen. Nämä ovat eettisten periaatteiden ja ammattietiikan perustana. Ammattietiikan keinoin edistetään ihmisten hyvän elämän toteutumista. (Talentia 2022, 7.)

Sosiaalityön asiakkaiden ongelmat ovat nykyään moninaisia. Ongelmiin liittyy heikompiosaisuuden kasautumista sekä yksilöiden sekä perheiden pahoinvoinnin lisääntymistä. Tällöin sosiaalityössä tarvitaan monialaista, syvällistä asiantuntemusta sekä osaamista työskennellä eri tasoilla samaan aikaan. Näitä tasoja ovat esimerkiksi psykososiaalinen auttamistyö, osallisuuden tukeminen, moniammattillinen verkostotyö, verkostojen kehittäminen ja työn kriittinen arviointi. (Pohjola 2018, 94–95.) Sosiaalityössä kansainvälistyminen on tuonut vaatimuksia esimerkiksi kielitaitoon, suvaitsevaisuuteen, eettisyyteen ja kulttuuriosaamiseen. (Katisko 2018, 183). Maahan tulleet ovat yksi sosiaalityön asiakasryhmä, joka on heikoimmassa asemassa ja heidän ongelmansa ovat moninaisia.

Maahan tulleiden parissa tehtävässä sosiaalityössä on kysymys yksilön ja perheen kanssa työskentelystä, jossa voi olla lukuisia ulottuvuuksia kuten traumaattisten elämäntapahtumien käsittelyä, käytännön asioissa auttamista sekä paikallisyhteisöihin kuuluvuuden edistämistä. Toisaalta sosiaalityö on vaikuttamistyötä paikallis- ja yhteiskunnallisella tasolla, jotta yhteisöt ja Suomi olisivat vuorovaikutuksellisia ja avarakatseisempia suhteessa pakolaisiin. (Juhila 2018, 200–201.)

Sosiaalityössä on tärkeää huomioida erityiskysymyksiä, joita maahan tulleiden tilanteeseen liittyy. Näitä ovat esimerkiksi lähtömaiden tilanne, muutto sekä uuteen maahan ja kulttuuriin asettumisen haasteet. Monilla pakolaisilla on traumaattisia elämäkokemuksia muun muassa väkivaltaan ja vainoon liittyen. (Anis 2017, 326.) Moni maahan tulleet joutuu elämään erossa primääriperheestään, mikä vaikuttaa kotoutumiseen. Perheestä erossa oleminen voi aiheuttaa yksinäisyyttä ja lisätä kielitaidottomuutta ja työttömyyttä. (Turtiainen ym. 2018, 345.)

Maahan tulleiden parissa tehtävässä sosiaalityössä korostuukin kriisityö, huolenpito, turvan luominen ja varmistaminen, kulttuuriorientaatio sekä arkirutiinien luominen ja ylläpitäminen (Anis 2017, 325). Traumatisoituneiden maahan tulleiden kohtaamiseen tuleekin kiinnittää erityistä huomiota. Maahan tulleiden ja sosiaalityöntekijän välisen suhteen tulisi olla muutakin kuin byrokraattinen viranomaissuhde, jotta se auttaisi pakolaista kotoutumaan Suomeen. Kotoutumisaikana tulevaisuuden suunnittelu voi olla tärkeä osa traumaattisista kokemuksista toipumista. (Hiitola 2021, 133.)

3 AKTIIVINEN KANSALAISSUUS

Tämän ajan hyvinvointivaltion politiikka korostaa yksilön aktiivisuutta ja siinä erityisesti työllä hankittua, ei sosiaaliturvaa hyödyntäen saatua toimeentuloa. Aktiivinen kansalaisuus on mahdollisuutta toimia omien tavoitteiden mukaan pyrkien itsenäiseen toimintaan. Siihen liittyy työllisyys, vanhemmuus ja vapaa-aika (Turtiainen, Kokkonen & Viitasalo 2018, 344). Aktiivinen kansalainen ei ole riippuvainen hyvinvointivaltiosta, ja hän pystyy osallistumaan täysivaltaisesti yhteiskunnan uudistamiseen, itsensä kehittämiseen ja työllistymiseen. Aktiivista kansalaista kutsutaan, kannustetaan ja toisinaan myös pakotetaan ottamaan vastuuta itsestään ja toisista sekä osallistumaan yhteisöjen toimintaan. Aktiivisella kansalaisella on myös mahdollisuus tehdä valintoja omien hoito- ja hyvinvointipalveluiden osalta. (Newman & Tonkens 2011a, 9.)

Aktiivinen kansalaisuus on käytännössä yhteydessä työntekoon ja markkinoihin ja se on tuottanut niin sanottua työkansalaisuutta (Turtiainen ym. 2018, 344). Aktiivintipolitiikassa on kyse yksinkertaistettuna siitä, että työtön, työttömyysetuudella tai toimeentulotuella elävä henkilö voisi palata mahdollisimman pian työelämään ja ansiotulojen piiriin. Tarkoituksena on, että työikäisten henkilöiden toimeentulo ei olisi riippuvaista sosiaaliturvasta, vaan he voisivat itse elättää itseään sekä perhettään ja maksaa ansioistaan veroja. Työllisyydestä on tullut selkeämmin myös sosiaalipolitiikan tavoite. (Keskitalo ja Karjalainen 2013, 7.) Sosiaalipolitiikan tarkoituksena on turvata toimeentulo, mutta edistää myös osallisuutta ja työllisyyttä (Keskitalo 2013, 45). Näistä lähtökohdista on muodostunut käsite aktiivisesta sosiaalipolitiikasta (Keskitalo ja Karjalainen 2013, 7). Sen tavoitteena on tukea sosiaalipalveluiden asiakkaiden mahdollisuuksia työelämään edistämällä heidän työelämäkelpoisuuttansa ja siirtämällä heitä ansiotyöhön etuuksien piiristä (Julkunen 2013, 35).

Tarkastelen tutkielmassani aktiivisen kansalaisuuden toteutumista maahan tulleiden kanssa tehtävässä sosiaalityössä Newman ja Tonkensin (2011b) jäsenyyksen mukaisesti. He jakavat aktiivisen kansalaisuuden kolmeen osa-alueeseen : osallisuus « *participation* » palveluissa ja politiikassa , valinnanvapaus « *choice* » palveluissa sekä yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen vastuullisuus « *responsibility* ».

Palvelujen käyttäjiltä odotetaan yhteiskuntaan osallistumista, minkä oletetaan parantavan heidän hyvinvointiaan. Viranomaiset arvostavat henkilökohtaisten kokemusten esittämistä keinona arvioida palveluilta ja niiden tehokkuutta. Lisäksi on tärkeää, että palveluiden käyttäjät osallistuvat päätöksen tekoon. Kansalaisia kannustetaan osallistumaan palvelujärjestelmän kehittämiseen, erilaisiin asiakasneuvostoihin tai foorumeihin ja toimimaan edustajina hallintoelimissä. (Newman & Tonkens 2011b, 185-200.)

Aktiiviseen kansalaisuuteen liittyy lisääntynyt valinnanvapaus ja mahdollisuus ilmaista mieltymyksiään ja tarpeitaan entistä avoimemmin. Valinnan mahdollisuudet laajenevat sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa sekä koulutuksessa. Valinnan vapaus vaatii palvelun käyttäjiltä kykyä « navigoida » palvelujärjestelmässä ja toisinaan se voi johtaa epätasa-arvoon sen suhteen kuka saa valita ja mitä.

Yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen vastuuttaminen voidaan jakaa neljään eri vastuun luokkaan. Yksilöiden oletetaan kantavan taloudellista vastuuta, jolloin he elävät säästeliäästi. Demokraattisella vastuulla tarkoitetaan kansalaisten vastuun ottamista asuinalueiden kehittämisestä ja sosiaalisten yhteisöjen yhteenkuuluvuuden rakentamisesta. Kansalaisten oletetaan ottavan kehitysvastuuta, jolloin he tuovat esille omia kehittämistarpeitaan. Yksilöiden veloitetaan kantamaan hoitovastuuta niin itsestään kuin läheisistään. Yksilöt ottavat tällöin vastuun omasta hoidostaan ja sen toteuttamisesta, mutta myös perheenjäsenten ja lähiyhteisöjen hoidosta. (Newman & Tonkens 2011b, 179-185.)

Suomessa perustuslaki määrittelee yksilön ja yhteiskunnan välisten vastuiden suhteen. Viranomaisilla on päävastuu kansalaisten perustarpeisiin vastaamisesta ja kansalaisilla oikeus palveluihin. Kuitenkin yhä enemmän mennään suuntaan, jossa viranomaiset ovat kumppanuussuhteessa kansalaisiin. (Anttonen & Häikiö 2011, 70-71.) Ammattilaiset ottavat vastuuta kansalaisten tukemisesta kohti aktiivista kansalaisuutta ja oman vastuun ottamista. Yleisesti kaikkia kansalaisia kannustetaan ottamaan vastuuta yhteiskunnallisesti ja auttamaan palveluiden kehittämisessä. (Newman & Tonkens 2011b, 179-185.)

4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSPROSESSI

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tutkimusprosessini alkoi henkilökohtaisesta kiinnostuksesta vähemmistöjen parissa tehtävään sosiaalityöhön sekä ihmisoikeustyöhön. Tutkimuksessani selvitän maahan tulleiden ja sosiaalityöntekijöiden välisen suhteen merkitystä maahan tulleiden aktiivisen kansalaisuuden toteutumiseen. Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Kuinka aktiivisen kansalaisuuden osa-alueet toteutuvat sosiaalityön kohtaamisissa maahan tulleiden kanssa
2. Miten sosiaalityöntekijä voi toiminnallaan vaikuttaa maahan tulleiden aktiivisen kansalaisuuden toteutumiseen

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tavoitteena on koota yhteen tietoa, miten sosiaalityössä tulevat esille aktiivisen kansalaisuuden osa-alueet. Toisen tutkimuskysymyksen kohdalla tavoitteenani on koota yhteen tutkimustietoa sosiaalityöntekijän toiminnasta sekä löytää tietoa keinoista, joilla maahan tulleita voidaan tukea kohti autonomista elämää.

4.2 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Kandidaatintutkielmani on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Se on yksinkertaisesti sanottuna aineiston ja analyysin kuvausta (Eskola & Suoranta 2014, 13–14). Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoitus on tutkia tutkimuksen kohdetta kokonaisvaltaisesti. Tutkija ei voi irrottautua arvolähtökohdista, koska arvot vaikuttavat siihen,

miten tutkija ymmärtää tutkittavan ilmiön. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei ole mahdollista saavuttaa objektiivisuutta perinteisessä mielessä, koska tutkija ja aiempi tieto kietoutuvat yhteen. Täten tulokset ovat ehdollisia selityksiä, jotka rajoittuvat aikaan ja paikkaan. Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on löytää tosiasioita eikä niinkään kertoa todeksi aiempia väittämiä. (Hirsjärvi ym. 2018, 160–161.)

Tutkielmani toteutan kirjallisuuskatsauksena. Tarkoitukseni on kehittää jo olemassa olevaa tietoa, sekä luoda uutta teoriaa. Kirjallisuuskatsauksen avulla arvioidaan teoriaa ja sen avulla rakennetaan kokonaiskuva valitusta aiheesta. (Salminen 2011, 3.) Lyhyesti sanottuna kirjallisuuskatsaus on tiettyyn aiheeseen liittyvän kirjallisuuden kattava tutkimus ja tulkinta (Aveyard 2010, 5). Kirjallisuuskatsauksessa liitän aineistoista saatavan tiedon oman tutkielman tavoitteisiin ja tutkimuskysymyksiin (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2018, 259).

Kuvailevaa kirjallisuuskatsausta voidaan pitää yleiskatsauksena, koska sitä ei ole määritelty tarkoilla ja tiukoilla säännöillä. Kuvailun avulla pystyy antamaan laajan kuvan jo olemassa olevasta tutkimusaineistosta. Olen valinnut metodiksi kuvailevan kirjallisuuskatsauksen yhden alametodin integroivan kirjallisuuskatsauksen. Sen avulla voi kuvata tutkittavaa ilmiötä monipuolisesti. Integroiva kirjallisuuskatsaus jää systeemisen ja narratiivisen kirjallisuuskatsauksen välimaastoon. Integroiva kirjallisuuskatsaus antaa laajemman kuvan käsiteltävästä aiheesta, kuin systemaattinen kirjallisuuskatsaus. (Salminen 2011, 8.)

4.3 Aineiston valinta ja rajauskriteerit

Tutkielman tiedon haun aloitin etsimällä tietoa vähemmistöistä, maahanmuuttajista, pakolaisuudesta, osallisuudesta, aktiivisesta kansalaisuudesta ja sosiaalityöstä. Aineiston valintani oli tarkoin määriteltyä. Se mukaili systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tapaa valita aineistoja tutkimukseen. Siinä tutkija suunnittelee kattavan hakustrategian ja aineistoa etsitään niin kauan, että kaikki tarvittava kirjallisuus on löytynyt. Aineistojen hakemisessa käytetään tarkkoja sisäänotto- ja poissulkukriteereitä, jotta varmistetaan aineiston liittyminen tutkimusaiheeseen ja -kysymyksiin. (Aveyard 2010, 5–7.)

Hain tietoa JykDokin kautta hakusanoilla: *vähemmistö+ sosiaalityöntekijä, maahanmuuttaja+ sosiaalityöntekijä, aktiivinen kansalaisuus* ja myös yhdistelmällä *aktiivinen kansalainen + sosiaalityö*. Lisäksi tein hakuja Google Scholarilla käyttämällä sanoja *aktiivinen kansalaisuus*. Kansainvälisiä artikkeleita hain hakukoneelta Applied Social Sciences Index and abstracts (ASSIA) seuraavilla hakusanoilla: *refugee + social worker, refugee + social work + interaction* sekä *refugee+ social worker + confidence*. Aineiston valintakriteereinä käytin seuraavia: artikkelit Euroopasta, julkaistu aikavälillä 2009–

2022, vertaisarvioidut artikkelit sekä suomen ja englanninkieliset. Artikkelit valikoin manuaalisesti siten, että ne käsittelisivät nimenomaan sosiaalityön näkökulmaa.

4.4 Aineiston kuvaus ja analysointi

Tutkielman aineisto koostuu viidestä tieteellisestä artikkelista, jotka olen esittänyt liitteessä 1 olevassa taulukossa. Aineistossa on yksi kansainvälinen artikkeli ja neljä suomalaista artikkelia. Kansainvälinen artikkelikin on suomalaisten tekemä ja suomalaista sosiaalityötä käsittelevä. Aineiston analyysivaiheen alkaessa kansainvälisiä artikkeleita oli kolme, mutta kahdessa ei käsitelty sosiaalityötä, jolloin niitä oli mahdoton käyttää aineistona tässä tutkielmassa.

Aineistossa yhdessä artikkelissa on haastateltu maahan tulleita, jotka ovat olleet Suomessa 4–13 vuotta. Neljässä artikkelissa on kysytty työntekijöiden kokemuksia maahan tulleiden parissa tehtävästä työstä. Näissä haastateltavissa on eri ammattiryhmien edustajia, mukaan luettuna sosiaalityöntekijöitä. Kaikki tutkimukset on toteutettu Suomessa, mutta eri puolilla ja eri kokoisilla paikkakunnilla. Artikkeleista neljä käsittelee aikuisten maahan tulleiden parissa tehtävää työtä ja yhdessä lapsiperheiden kanssa tehtävää sosiaalityötä.

Analyysivaiheessa perehdytään aineistoon sekä ryhmitellään ja teemoitellaan sitä laadullisen tutkimuksen menetelmillä (Kallio 2006, 6). Olen käyttänyt laadullisena analyysimenetelmänä sisällön analyysia. Menetelmää käytettäessä on tärkeää rajata tutkittava ilmiö, josta kerrotaan kaikki mahdollinen mitä aineistosta saadaan esiin. Kuitenkin on tärkeää huomioida, ettei kaikkea mielenkiintoista voi sisällyttää tutkimukseen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104.) Myös kuvaileva kirjallisuuskatsaus sallii aineiston analyysi vaiheessa sen, että teoriaan sopimattomat löydökset voi jättää pois ja merkitykselliset säilytetään (Aveyard 2010, 17).

Analyysia ohjasivat tutkielmassani aktiivisen kansalaisuuden osa-alueet ja sosiaalityöntekijän työhön ja rooliin liittyvät teemat, jotka liittyvät tutkimuskysymyksiin ja tutkielman keskeisiin käsitteisiin.

Aineistoa analysoidessani käytin Tuomen ja Sarajärven (2018) muokkaamaa jäsenystä Timo Laineen analyysin etenemisestä. Aloitin aineiston läpikäynnistä ja merkitsin artikkeleihin asioita, jotka liittyvät tutkimuskysymyksiin. Keräsin merkityt asiat yhteen ja jatkoin näiden asioiden luokittelulla taulukon 1 mukaisesti. Alkuperäiseen taulukkoon kirjoitin lainauksen alkuperäisestä tutkimuksesta ja sivunumeron mistä lainaus oli. Lopullisesta versiosta poistin lainaukset ja merkitsin "X" niihin kohtiin, jotka tutkimuksissa mainittiin.

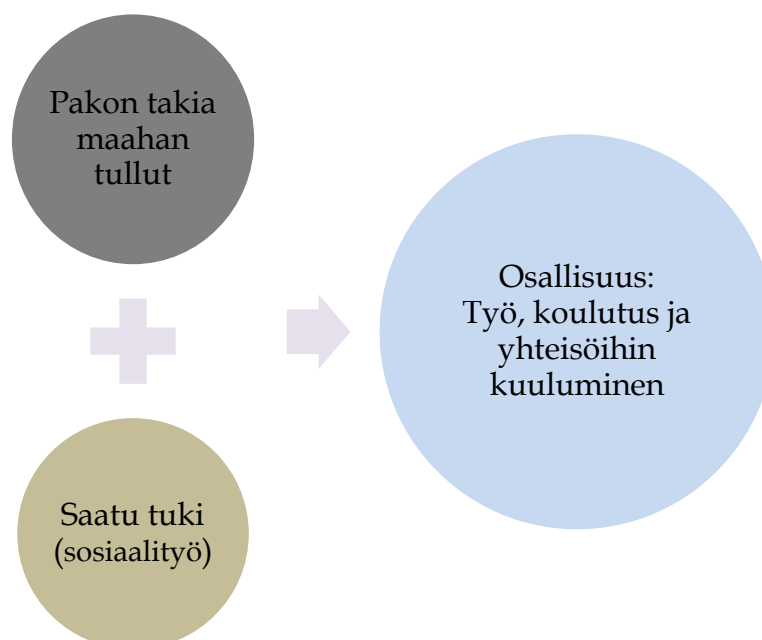
Tutkimus	Osallisuus	Valinnanvapaus	Vastuuttaminen	Sosiaalityöntekijän osaaminen: mahdollisuudet ja esteet
Turtiainen, Kati (2009)	X		X	X
Sotkasiira, Tiina (2018a)	X	X		X
Turtiainen, Kati, Kokkonen, Tuomo, Viitasalo, Katri (2018)	X	X	X	X
Sotkasiira, Tiina (2018b)	X	X		X
Anis, Merja ja Turtiainen Kati (2021)	X			X

Taulukko 1: Aineiston analyysitaulukko

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Osallisuus

Aktiivisen kansalaisuuden osallisuus toteutuu pakon takia maahan tulleilla työn, koulutuksen ja yhteisöihin liittymisen kautta. Maahan tulleet ovat kokeneet tuen saamisen merkittävänä osallisuutta edistävänä asiana, kuten olen kuviossa 1 havainnollistanut. (Turtiainen 2009; Sotkasiira 2018b.)

Kuvio 1: Maahan tulleiden osallisuuden toteutuminen

Turtiaisen (2009) tutkimuksen mukaan maahan tulleet ovat kokeneet, että heille tarjottu tuki on auttanut omien tavoitteiden toteuttamisessa. Tämä toteutuu erityisesti silloin, kun maahan tulleet asennoituvat itse asettumaan uuteen maahan eikä pidä muuttoa väliaikaisena etappina ja suunnittele paluuta kotimaahan. Maahan tulleet ovat kokeneet tuen tarjoajan roolin tällöin tärkeäksi ja heitä on verrattu tieksi, joka on auttanut eteenpäin. Maahan tulleiden saama tieto esimerkiksi ammatin harjoittamisesta on auttanut heitä työllistymisessä.

Turtiaisen, Kokkosen ja Viitasalon (2018) tutkimuksen mukaan maahan tulleiden osallisuus toteutuukin työn ja koulutuksen kautta. Yhteiskunnan tulee hyväksyä maahan tulleet osallisiksi niillä kyvyillä ja taidoilla, joita heillä on olemassa maahan tultuaan. Aktiivinen kansalaisuus toteutuu parhaiten maahan tulleiden osalta silloin, kun heidän osaamistaan hyödynnetään resurssina yhteiskunnassa. Turtiaisen (2009) tutkimuksessa todetaan, että tuen tarjoajan on luotettava pakolaisiin ja tunnistettava heidän resurssejansa, jotta ne voidaan saada yhteiseen käyttöön. Sotkasiiran (2018a) tutkimus osoittaa, että pakolaisilta edellytetään osallistumista aktiivisesti yhteiskuntaan. Maahan tulleiden kielitaidon ja kulttuurituntemuksen hyödyntämisen mahdollisuuksia on olemassa esimerkiksi päiväkodeissa ja kouluissa, joihin he voisivat työllistyä.

Turtiaisen ym. (2018) tutkimuksen mukaan työllistymiseen kohdistuvien kotoutumisen toimenpiteiden riskinä on, että pakolaisesta tulee toimenpiteiden passiivinen kokija, jolloin järjestelmä ohjaa kotoutumisen edistymistä. Toisaalta myös kotoutumisen tukemiseen käytettävä aika ei ole riittävä kaikkien maahan tulleiden osalta siihen, että heidän toimintakykyänsä ja osaamista voitaisiin vahvistaa. Sotkasiiran (2018a) tutkimuksessa osoitetaan, etteivät esimerkiksi traumatisoituneet maahan tulleet pysty saadusta ohjauksesta huolimatta opiskelemaan. Maahan tulleet tuleekin nähdä sekä omien vahvuuksien ja osaamisen lisäksi haavoittuvuuden näkökulmasta.

Turtiaisen (2009) tutkimuksen mukaan maahan tulleet ovat saaneet tukea kanta-väestöön sekä muihin maahanmuuttajiin tutustumiseen. Maahan tulleiden positiiviset kokemukset saadusta avusta ovat tukeneet heidän omaa osallisuuttansa omiin prosesseihinsa, mutta myös kykyihin auttaa muita samassa tilanteessa olevia. Sotkasiiran (2018b) tutkimus osoittaa, että maahan tulleiden osallisuutta on lisännyt mahdollisuus tutustua ja osallistua suomalaiseen tai paikalliseen tapakulttuuriin ja keskustella siitä myös kriittisesti.

Sotkasiiran (2018a) tutkimuksen mukaan maahan tulleiden yhteiskunnallinen osallisuus ja toimijuus kasvaa ikään kuin portaittain, kuten seuraavassa haastattelusi-
tautissa tulee esille.

Yritämme rakentaa mahdollisuuksia, taitoja, keinoja ja osallisuuden paikkoja. Tavallisesti rakennan portaita (*make stairs*), joita pitkin voi osallistua yhteiskuntaan. Ensiksi ei osallis-
tuta mihinkään, sitten johonkin ehkä kerran vuodessa. Voi osallistua, vaikka johonkin kou-
lun tilaisuuteen tai aktiivisemmin jonkun ryhmän toimintaan, kuoroon, jalkapallojoukku-
eseen, on joku harrastus. Sitten alkaa organisoida jotakin, ottaa tehtäväkseen organisoida
koko ryhmän toimintaa, tiloja, raha-asioita, kulkemista ja välineistöä. Ja sitten voi osallis-
tua yhdistystoimintaan, sen hallintoon, alkaa vaikka hallituksen jäseneksi, sihteeriksi tai
rahastonhoitajaksi. Sitten, kun on johtavassa asemassa niin, että organisoi jonkun ryhmän
toimintaa, voi osallistua yhteiskuntaan. Esimerkiksi alkaa kunnallisvaaliehdokkaaksi tai
muuta sellaista. (Suomennus TS). (Sotkasiira 2018a, 37.)

On tärkeää, että maahan tuleville tarjotaan riittävästi tukea, jotta he voivat oppia toi-
mimaan itsenäisesti, päättää elämästään ja edetä asettamia tavoitteitansa kohti. Toi-
saalta tarjolla olevan tuen saamisen monimutkaisuus vaikeuttaa maahan tulleiden
omaa toimintaa ja hidastaa tavoitteita kohti etenemistä. Anis ja Turtiainen (2021) nä-
kevät sosiaalityöllä olevan merkittävä tehtävä maahan tulleiden osallisuuteen vaikut-
tamisessa kertomalla saatavasta tuesta ja palveluista.

Turtiaisen ym. (2018) tutkimus osoittaa, että aktiivisen kansalaisuuden ulkopuo-
lelle jää myös pakolaisryhmiä, kuten kotiäidit. Kotiäitien ulkopuolelle jääminen on
huolestuttavaa, koska kotona tehtävää hoivatyötä ei nähdä aktiivisen kansalaisuuden
näkökulmasta työnä. Sotkasiiran (2018a) tutkimuksen mukaan kotiäitien kotoutumi-
nen voi hidastua vuosiksi, mikäli perheeseen syntyy useita lapsia. Tällöin äidit eivät
pääse kielikursseille eivätkä osalliseksi työelämään, koska hoitavat perheen asioita ko-
tona.

5.2 Valinnanvapaus

Tutkielman aineistosta löytyy hyvin vähän viittauksia valinnanvapauden toteutumiseen maahan tulleiden keskuudessa. Kuvioon 2 kokosin valinnanvapauteen liittyvät asiat. Alapuolelle on laitettu aineistosta löytyneet valinnanvapautta estävät asiat ja yläpuolelle missä valinnanvapaus maahan tulleiden kohdalla voi toteutua.

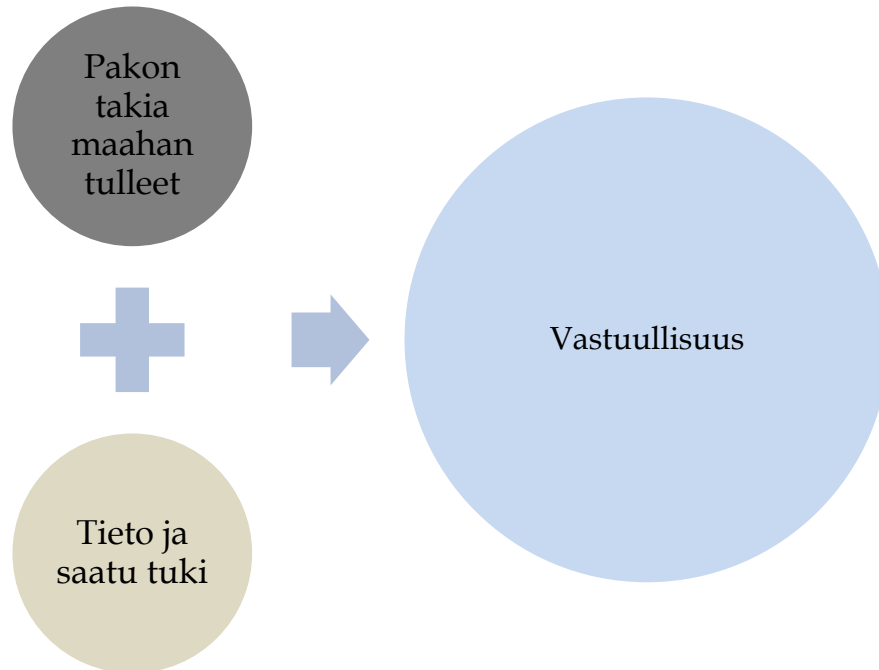
Kuvio 2: Maahan tulleiden valinnanvapauden toteutuminen

Turtiainen, Kokkonen ja Viitasalo (2018) tuovat esille, että maahan tulleiden valintojen tekeminen eri palveluiden välillä on vaikeaa, koska he eivät ymmärrä monimutkaisia termejä tai mitä eri asiat tarkoittavat. Sotkasiiran (2018a) tutkimuksessa tulee esille myös järjestelmän monimutkaisuus, jota on vaikea ymmärtää. Sotkasiiran (2018a) tutkimuksessa pohditaan maahan tulleiden asuinpaikan valinnan mahdollisuuksia. Pakon takia maahan tulleeille kohdistetut palvelut ovat valtakunnallisesti Suomessa erilaisia. Pienillä paikkakunnilla palveluita on vähemmän kuten myös maahan tulleiden määräkin voi olla pienempi kuin isoissa kaupungeissa. Heillä tulisi olla vapaus valita asuinkuntansa myös palveluiden perusteella.

Sotkasiiran (2018b) tutkimuksessa sivutaan valinnanvapautta uskonnollisiin juhliin ja tapahtumiin osallistumisen näkökulmasta. Siinä todetaan, että maahan tulleeille on tärkeää tarjota mahdollisuuksia osallistua suomalaisiin juhlapyhien viettoon. Esimerkiksi suomalaisia perinnejuhlia voi viettää sellaisena ajankohtana, että rama-dan paastoa viettävä voi osallistua halutessaan. Tärkeää on luoda mahdollisuuksia kulttuurien ja uskontojen tasavertaisuudelle ja hyväksynnälle.

5.3 Vastuullisuus

Maahan tulleiden vastuun ottaminen itsestä, läheisistä ja yhteisöistä tulee niukasti tutkimusaineistossa esille. Kuviossa 3 esitän, miten maahan tulleiden vastuullisuus toteutuu aineistosta saadun tiedon perusteella.

Kuvio 3: Maahan tulleiden vastuullisuuden toteutuminen

Turtiaisen (2009) tutkimus osoittaa maahan tulleiden kokeneen, että maahan tulemisen alkuvaiheessa ei tarvitse itse huolehtia juuri mistään ja asioita tehdään puolesta. Maahan tulleet ovat kokeneet saaneensa apua ja tukea erityisesti silloin, kun heillä on omia näkökulmia ja tavoitteita. Sitä kautta syntyy myös halu ottaa vastuuta muista ja auttaa muita samassa tilanteessa olevia.

Sotkasiiran (2018b) tutkimuksen mukaan maahan tulleilla on päävastuu oppimisesta ja selviytymisestä, mutta he tarvitsevat tukea, jotta niissä voi edistyä. Turtiaisen (2009) tutkimus osoittaa, että tiedon lisääntyessä tuen tarve vähenee ja maahan tulleet voi ottaa vastuuta enemmän asioiden hoitamisesta. Toisaalta Turtiaisen, Kokkosen ja Viitasalon (2018) tutkimuksessa osoitetaan, että maahan tulleiden ohjaukseen ja neuvontaan käytettävissä oleva aika on lyhyt, jolloin asioiden ymmärtämisen, tiedon hakemisen ja töiden etsimisen vastuu jää maahan tulleille itselleen.

Turtiaisen, Kokkosen ja Viitasalon (2018) tutkimuksessa nostetaan esille kotiäitien jääminen aktiivisen kansalaisuuden ulkopuolelle. Kuitenkin vastuullisuuden osallisuus toteutuu kotiäitien kohdalla, koska he kantavat vastuuta perheestä ja lähiyhteisöistä.

5.4 Sosiaalityöntekijän työn vaikutukset maahan tulleiden aktiivisen kansalaisuuden toteutumiseen

Sosiaalityöntekijältä vaaditaan monialaista osaamista maahan tulleiden parissa tehtävässä työssä. Tutkielman aineiston kaikissa artikkeleissa käsiteltiin ammattilaisten osaamisen merkitystä maahan tulleiden tukemisessa. Aineiston perusteella sosiaalityöntekijän osaamisen voi jakaa neljään eri osa-alueeseen, kuten kuviossa 2 esitän:

Kuvio 4: Sosiaalityöntekijän toimintaan vaikuttavat osa-alueet

Sotkasiiran (2018a) tutkimuksen mukaan maahan tulleita kohtaavilla ja kotoutumistyötä tekevillä täytyy olla osaamista ja halua kuunnella maahan tulleiden omia tarpeita sekä etsiä ratkaisuja niiden toteuttamiseksi, kuten Sotkasiiran haastattelema sosiaalityöntekijä toteaa:

Kun meillä ois siinä ihan alussa, kun tulee kuntaan, kun meillä olisi silloin antaa semmoinen vähän liiankin hyvä tuki, että me oltais siinä kohdassa läsnä ja kuulemmassa ja tutustumassa siihen ihmiseen, ihan sen henkilökohtaisiin tietoihin, taitoihin, toiveisiin ja kykyihin ja siihen, missä hän tässä kohti elämäänsä on. Et me tunnettais se yksilö. Niin silloin voihan olla, että sitten ei meitä tarvitakaan enää kolmen kuukauden jälkeen. (Sosiaalityöntekijän haastattelu Sotkasiira 2018a, sivunumero)

Turtiaisen (2009) tutkimuksen mukaan maahan tulleille on ollut merkittävää, että tukea tarjottaessa on otettu huomioon heidän taustansa, heitä on kuunneltu ja kohdeltu tasa-arvoisesti lakiin perustuen. Tukea tarjottaessa on tärkeää ottaa huomioon maahan tulleiden aiemmat viranomaiskokemukset esimerkiksi lähtömaasta. Positiiviset aiemmat kokemukset tuen tarjoajista auttavat ottamaan apua vastaan, kun taas negatiiviset ja haitalliset kokemukset hidastavat tai jopa estävät luottamuksen ja suhteiden rakentumista tuen tarjoajiin.

Anis ja Turtiainen (2021) korostavat tutkimuksessaan myös, että sosiaalityöntekijöiden on tunnettava maahan tulleiden tilanteiden taustalla olevat ilmiöt sekä maahanmuutonprosessi. Lisäksi sosiaalityössä tulee ymmärtää maahan tulleiden kokonaistilanteita: miten traumaattiset kokemukset tai perheen jäsenistä erossa oleminen vaikuttavat hyvinvointiin. Tämä lisää sosiaalityöntekijöiden kokonaisvaltaista ymmärrystä maahan tulleiden tarpeita ja erilaisia tilanteita.

Turtiaisen, Kokkosen ja Viitasalon (2018) tutkimuksen mukaan maahan tulleiden itsenäistä toimijuutta vahvistava kotoutumisprosessi vaatii tutustumista sekä aktiivista vuorovaikutusta, mikä rakentaa luottamusta maahan tulleiden ja työntekijän välillä. Lisäksi Turtiainen (2009) tutkimuksessaan toteaa, että ammattilaisen on luotettava maahan tulleisiin ja tarjottava konkreettista tukea heti maahan tulemisen alkuvaiheessa. Anisen ja Turtiaisen (2021) tutkimus osoittaa, että sosiaalityöntekijän ja maahan tulleiden välinen vastavuoroinen vuorovaikutus vaatii työntekijältä ammatillista kommunikointitaitoa ja kykyä asettua ei-hierarkkiseen työtapaan. Vastavuoroiseen vuorovaikutukseen pääseminen vaatii sosiaalityöntekijältä empatiaa, aitoa kiinnostusta toista kohtaan sekä kykyä asettua toisen asemaan.

Sotkasiiran (2018b) tutkimus osoittaa, että maahan tulleiden parissa työskentelevien asiantuntijuudesta voidaan erottaa muun muassa auktoritaarinen, neutraali ja kriittinen asiantuntijuus. Kun auktoritaarisessa asiantuntijuudessa pyritään asettamaan rajat työntekijälähtöisesti ja yhteiskunnan normien mukaan, niin neutraali asiantuntija kulkee maahan tulleiden rinnalla ja on läsnä. Tutkimuksessa neutraalin asiantuntijuuden haastajaksi nousee kriittinen ja taisteleva asiantuntijuus. Tämä on maahan tulleiden tukemista paikallistasolla yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Turtiainen ym. (2018) osoittaa, että yhteistyötä tekemällä voidaan vahvistaa maahan tulleiden autonomiaa.

Sotkasiiran (2018b) tutkimuksen mukaan kriittinen ja taisteleva asiantuntijuus pyrkii ratkaisemaan sen hetkisiä ongelmia maahan tulleiden näkökulmasta ja asiantuntijuusrooli ei korostu. Sotkasiiran johtopäätöksenä on, että kaikkia näitä asiantuntijaluokituksia tarvitaan ja voidaan hyödyntää maahan tulleiden kanssa tehtävässä työssä. Kuitenkin hän nostaa erityisesti esille kriittisen ja taistelevan asiantuntijuuden tarpeen, jotta voidaan tunnistaa maahan tulleiden toimijuuden sivuuttamista, kohtaamisissa tapahtuvia vallanväärinkäytöksiä sekä vuorovaikutuksesta vetäytymistä.

Sosiaalityöntekijä voi omalla osaamisellaan olla tukemassa maahan tulleiden aktiivisen kansalaisuuden toteutumista, mutta toiminta voi myös estää tämän toteutumista. Mikäli sosiaalityössä ei uskota maahan tulleiden omaan toimijuuteen, ei silloin myöskään toteudu aktiivisen kansalaisuuden tukemista. Toisaalta maahan tulleiden tukemiseen käytettävä aika ja palvelumahdollisuudet haastavat sosiaalityön mahdollisuuksia tukea aktiivisen kansalaisuuden toteutumista. (Sotkasiira 2018a; Sotkasiira 2018b.)

Sotkasiiran (2018a) tutkimuksen mukaan maahan tulleita ei kuulla heitä koskevassa päätöksen teossa, vaikka se olisi tärkeää. Kotouttamistyötä tekevät kokevat, ettei heillä ole riittäviä resursseja maahan tulleiden yksilölliseen kohtaamiseen. Toisaalta Sotkasiiran (2018b) tutkimus osoittaa, että yhteiskunta olettaa maahan tulleiden osallistuvan, mutta ammattilaiset suhtautuvat varauksellisesti heidän mahdollisuuksiinsa toimijoina. Maahan tulleiden asiantuntijuus ja osaaminen voidaan sivuuttaa täysin heitä koskevissa asioissa. Sotkasiiran (2018a) tutkimuksessa todetaan myös, että maahan tulleiden tekemät valitukset tai palveluiden kritisointi katsotaan usein epäkunnioittamiseksi suomalaista yhteiskuntaa kohtaan.

Anisen ja Turtiaisen (2021) ja Sotkasiiran (2018a) tutkimuksissa sosiaalityöntekijät ovat pohtineet myös, että maahan tulleiden kanssa tulisi toimia kuten kantaväestöön kuuluvien kanssa huomioiden kulttuurierot. Sotkasiiran (2018a) tutkimuksessa haastateltavat ovat ottaneet esille rasismien ilmenemisen ja kertoneetkin tekevänsä työtä antirasistisella työotteella, jolloin tunnustetaan rasismia ja pyritään toimimaan aktiivisesti toisella tavalla ja löytämään ratkaisuja ongelman poistamiseksi. Mikäli maahan tulleisiin suhtauduttaisiin samoin kuin kantaväestöön kuuluviin, jää Sotkasiiran mukaan rasismi ilmiönä tunnistamatta.

Turtiainen ym. (2018) sekä Anis ja Turtiainen (2021) tuovat tutkimuksissaan esille työntekijöiden oman toiminnan ja ennakkoluulojen reflektoinnin olevan oleellinen osa maahan tulleiden parissa tehtävää työtä. Sotkasiiran (2018a) tutkimuksessa todetaan, että työntekijän tulee kohdata maahan tulleet asiallisesti niin puheen kuin ilmeiden ja eleidenkin osalta, eivätkä työntekijän omat mielipiteet maahanmuuttoon liittyen saa vaikuttaa kohtaamiseen. Sotkasiiran haastattelemat henkilöt ovat kertoneetkin lainsäädännön kunnioittamisen olevan heille tärkeää ja tätä kautta ihmisoi-keuksien ja yhdenvertaisuuden toteuttaminen toteutuu työssä. Harvat haastatelluista kuitenkin käyttävät suoranaisesti työaikaansa siihen, että etsisivät mahdollisuuksia poistaa ennakkoluuloja ja rassistista toimintaa maahan tulleiden oman toimijuuden mahdollistamisen esteistä.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielmani tavoitteena oli selvittää maahan tulleiden aktiivisen kansalaisuuden toteutumista sosiaalityössä ja miten sosiaalityöntekijä voi toteutumista tukea. Tarkastelun kohteena olivat aktiivisen kansalaisuuden osa-alueet: osallisuus, valinnanvapaus ja vastuullisuus sekä sosiaalityöntekijän vaikutusmahdollisuudet aktiivisen kansalaisuuden toteutumiseen. Tutkimusten perusteella voidaan todeta, että aktiivisen kansalaisuuden osa-alueet toteutuvat maahan tulleiden parissa tehtävässä sosiaalityössä parhaiten osallisuuden kohdalla. Valinnanvapaus näyttäytyy tässä aineistossa toteutuvan niukasti samoin kuin vastuullisuus. Sosiaalityöntekijä voi omalla toiminnallaan tukea aktiivisen kansalaisuuden toteutumista, mutta aineistossa tulee esille myös, että aktiivinen kansalaisuuden tuki ei aina toteudu sosiaalityössä.

Tutkimustulokset osoittavat, että osallisuus toteutuu parhaiten silloin, kun maahan tulijoilla on maahantulon alkuvaiheesta alkaen riittävästi tukea tarjolla. Tutkimusten mukaan työntekijät tunnistavat resurssien riittämättömyyden sekä palvelujärjestelmän monimutkaisuuden, millä on heikentävää vaikutusta osallisuuden toteutumiseen. Valtioneuvosto uudistaa parhaillaan lakia kotoutumisen edistämisestä. Lain uudistamisessa on pohdittu ohjauksen ja neuvonnan tiivistämistä ja alkamista heti maahan tulemisen jälkeen, mutta ehdotettu myös kotoutumisajan lyhentämistä kolmesta vuodesta yhteen vuoteen. (Valtioneuvosto 2021.) Siinä missä tutkimukset osoittavat maahan tulleita kohtaavien työntekijöiden kokeneen resurssien kuten ajan olevan riittämätöntä maahan tulleiden ohjaukseen ja neuvontaan, on valtioneuvosto lyhentämässä ja tehostamassa kotoutumisen prosessia.

Tutkimusten mukaan osallisuus toteutui käytännössä kotoutumispalveluihin liitettyinä koulutus- ja työllisyyspalveluina. Tutkimukset osoittivat, että maahan tulleiden osaamista tulisi hyödyntää enemmän ja nähdä heidät yhteiskunnallisesti myös resursseina. Kotoutumisen ulkopuolelle jää osa maahan tulleistä ja täten heidän aktiivisen kansalaisuutensa toteutumista ei myöskään tapahdu osallisuuden osalta. Sen

sijaan nämä ulkopuolelle jäävät maahan tulleet kuten kotiäidit ottavat vastuuta kotiin ja perheeseen liittyen.

Sosiaalityöntekijän ja maahan tulleiden välinen molemmin puolinen luottamus oli keskeistä aktiivisen kansalaisuuden tukemisessa. Luottamuksen rakentumiseen tarvittiin vastavuoroista vuorovaikutusta sekä aikaa ja tilaa tutustumiselle. Hiitolan (2021, 133) mukaan erityisesti maahan tulleiden ja sosiaalityöntekijän välisen suhteen tulisi perustua muuhun kuin byrokratiaan ja sosiaalityöntekijän viranomaisrooliin. Tutkimusten mukaan sosiaalityöntekijän olisi tärkeä ymmärtää maahan tulleiden taustoja ja kokonaistilanteita, jotta maahan tulleiden tukeminen olisi mahdollista. Maahan tulleiden aktiivisen kansalaisuuden toteutumisen tukemisessa olisi tärkeää tarjota riittävästi aikaa, jotta sosiaalityöntekijän ja maahan tulleiden välille muodostuisi luottamuksellinen ja vastavuoroinen suhde.

Huomionarvoista tutkimuksissa oli se, että yhteiskunnassa yleisesti oletetaan maahan tulleiden osallistuvan ja tulevan aktiivisiksi kansalaisiksi, mutta kaikki ammattilaiset eivät luottaneet maahan tulleiden kykyihin itsenäisenä toimijana. Maahan tulleet jäivät myös ulkopuolelle heitä koskevasta päätöksenteosta ja heidän teke miinsä valitukseen suhtauduttiin kriittisemmin kuin kantaväestön. Näin ollen sosiaalityöntekijät voivat olla estämässä aktiivisen kansalaisuuden toteutumista maahan tulleiden kanssa työskennellessään.

Tutkimusten mukaan sosiaalityöntekijöiden ajatukset maahan tulleiden kanssa työskentelystä erosivat myös huomattavasti. Osa sosiaalityöntekijöistä ajatteli, että maahan tulleiden kanssa tulisi työskennellä kuten kaikkien kansalaisten kanssa. Toiset työntekijät puolestaan toivat esille antirasistisen työtteen ja aktiivisen työskentelyn rasismien ja syrjinnän poistamiseksi. Sosiaalityö perustuu ihmisoikeustyöhön, jolloin keskeisenä periaatteena tulee olla ihmisarvon, ihmisoikeuksien ja oikeudenmukaisuuden kunnioittaminen (Talentia 2022, 7). Tutkimukset osoittavat myös, että sosiaalityöntekijöiden tulisi reflektoida omaa työtään, arvojaan ja mielipiteitään enemmän.

Tutkimusten perusteella voidaan todeta, että maahan tulleiden tulee saada ohjausta, neuvontaa ja tukea heti Suomeen tultuaan, jotta hänen kotoutumisensa ja matkansa kohti aktiivista kansalaisuutta voi alkaa. Sosiaalityöntekijöiden monialaisella osaamisella on mahdollisuus tukea maahan tulleita heidän tavoitteiden ja tarpeiden saavuttamisessa. Tämä tulee ottaa huomioon sosiaalityöntekijöiden resursseista päätettäessä erityisesti, kun valtioneuvosto on tiivistämässä ja tehostamassa kotoutumispalveluita lainsäädännöllä.

7 POHDINTA

Aktiivisen kansalaisuuden sekä kotoutumisen tavoitteena on luoda yksilölle mahdollisuuksia yhteiskuntaan osallistumiseen ja itsenäiseen toimintaan yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä. Tutkielmani tuloksissa korostuu maahan tulleiden osallisuuden mahdollisuudet, jossa merkittävänä tekijöinä on oikea aikaisen tuen ja avun saaminen sekä kuulluksi tuleminen.

Kotoutumista edistävän lain uudistamisella kotoutumista tullaan tehostamaan ja tiivistämään. Tutkimustulokset osoittavat, että nykyisen kotoutumisajan puitteissa ei pystytä kaikkia maahan tulleita auttamaan riittävästi. Kokemukseni mukaan maahan tulleiden joukossa on yksilöitä, jotka ovat vakavasti traumatisoituneita tai heillä ei ole minkään kielen luku- ja kirjoitustaitoa. Näiden ihmisten kotoutuminen on hidasta. Siksi on huolestuttavaa, että kotoutumisaikaa ollaan leikkaamassa kolmesta vuodesta yhteen vuoteen. Kaikkien kohdalla tiivis ja tehokas kotoutuminen ei ole mahdollista. Tämä tulee huomioida myös päättäjien taholta.

Sosiaalityöntekijät voivat tarjota tukeaan ja apuaan maahan tuleville Suomeen saapumisen alkuvaiheesta alkaen. Kuten tutkielmani tulokset osoittavat sosiaalityöntekijät voivat kohdella maahan tulleita kuten kaikkia muitakin asiakkaitaan. Lähtökohtaisesti sosiaalityöntekijöiden tuleekin kohdella asiakkaita yhdenmukaisesti ja tasa-arvoisesti. Sen ei kuitenkaan pitäisi estää asiakkaiden yksilöllistä huomioimista. Useimpien maahan tulleiden taustat ja elämänhistoriat ovat erilaisia kuin kantaväestön elämäkokemukset. Tällöin tulee sosiaalityössä huomioida taustatekijät, jotka voivat vaikuttaa maahan tulleiden nykyhetkeen ja siihen, millaiset aktiivisen kansalaisuuden toteutumisen mahdollisuudet heillä on.

Jokaisen sosiaalityöntekijän tulisi reflektoida omaa suhdettaan maahanmuuttoon ja siihen, miten se vaikuttaa maahan tulleiden kohtaamiseen. Antirasistisen työotteen käyttöä tulee laajentaa sosiaalityössä. Sosiaalityöntekijöiden tulisi käyttää työaika syrjinnän ehkäisemiseen ja rasismiin puuttumiseen. Tämä pitää nähdä osana rakenteellista sosiaalityötä, johon sosiaalihuoltolakikin velvoittaa.

Tutkielman avulla on ollut mahdollista tuottaa tietoa aktiivisen kansalaisuuden toteutumisesta sosiaalityössä maahan tulleiden parissa sekä sosiaalityöntekijän osallisuudesta sen toteutumisessa. Tutkimusprosessin aikana havaitsin, että aktiivisen kansalaisuuden osa-alueet tulevat tutkimusaineistossa niukasti esille. Tutkimuskysymyksen uudelleen muotoilu olisi voinut muuttaa tutkielman luonnetta ja antaa vastauksia laajemmin. Kuitenkin arvioin aktiivisen kansalaisuuden osa-alueet mielenkiintoisena tarkastelunäkökulmana. Aineistoissa käsiteltiin laajasti kotoutumisen teemoja ja erilaisella tutkimusasetelmalla voisi saada samasta aineistosta toisenlaisen tutkielman kotoutumistyön ja sosiaalityön suhteesta toisiinsa.

Tutkielman aihepiiristä on löydettävissä jatkotutkimusaiheita. Kiinnostavaa olisi selvittää maahan tulleilta millaisena he näkevät oman osallisuutensa valintojen tekemisensä ja vastuun kantamisensa. Toisaalta tutkielmaa kirjoittaessa pohdin paljon suhdeperusteista sosiaalityötä tai systeemisen työtteen käyttämistä maahan tulleiden parissa tehtävässä sosiaalityössä. Näissä voisi olla kehittämis- ja tutkimustöiden aiheita jatkossa. Tutkielman ulkopuolelle jäi muun kuin pakon takia maahan tulleet, joiden aktiivisen kansalaisuuden toteutumisessa voi olla erilaisia piirteitä.

Olen koko tutkimusprosessin ideapaperista alkaen pohtinut omaa suhdettani tutkimusaiheeseen. Työssäni kohtaan maahan tulleita ja heidän kotoutumisprosessinsa ovat olleet erilaisia ja osalla prosessi on yhä kesken. Tutkielman luotettavuuteen on voinut vaikuttaa oma työkokemukseni ja olettamukseni maahan tulleiden parissa tehtävästä sosiaalityöstä. Pyrin kuitenkin tarkastelemaan aineistoa monipuolisesti ja laajasti etsien vastauksia tutkimuskysymyksiini. Aineistosta tehdyt havainnot ja nostot ovat minun näkemyksiäni tutkimuskysymyksiini. Joku toinen olisi voinut kiinnittää huomiota erilaisiin kohtiin ja näin tutkimustulokset olisivat toisenlaiset kuin tämän tutkielman.

Tutkielmassa tuotettu tieto voi auttaa sosiaalityöntekijöitä tai sosiaalityöntekijäopiskelijoita maahan tulleiden aktiivisen kansalaisuuden tukemisessa ja maahan tulleiden lähestymisessä. Tutkimustulokset aktiivisen kansalaisuuden osa-alueista voivat vaikuttaa jatkossa sosiaalityöntekijöiden tapaan tukea maahan tulleita. Tutkielman avulla voi jatkossa sosiaalityössä pohtia maahan tulleiden mahdollisuuksia valintojen tekemiseen, vastuun ottamiseen sekä osallisuuteen. Lisäksi tutkielman tuloksista ja johtopäätöksistä voi olla hyötyä päätöksentekijöille, kun pohditaan kotoutumispalveluiden järjestämistä ja resursointia.

LÄHTEET

- Anis, Merja. 2017. "Maahanmuuttajat ja sosiaalityö" Teoksessa *Sosiaalityön käsikirja*, toimittajat Aulikki Kananoja, Martti Lähteinen ja Pirjo Marjamäki, 323-330. Tallinna: Tietosanoma Oy.
- Anis, Merja ja Kati Turtiainen. 2021. Social Workers' Reflections on Forced Migration and Cultural Diversity – Towards Anti-Oppressive Expertise in Child and Family Social Work. *Social Sciences* 10:79. Haettu 2.10.2022 osoitteesta <https://doi.org/10.3390/socsci10030079>
- Anttonen, Anneli ja Liisa Häikiö. 2011. "From social citizenship to active citizenship" Teoksessa *Participation, Responsibility and Choice: Summoning the Active Citizen in Western European Welfare States*, toimittajat Janet Newman ja Evelien Tonkens, 67-86. Amsterdam University Press. Haettu 28.11.2022 osoitteesta <https://www.jstor.org/stable/j.ctt46mwdg?>
- Aveyard, Helen. 2010. *Doing a Literature Review in Health and Social Care A practical guide*. London: McGraw-Hill Education.
- Eskola, Jari ja Juha Suoranta. 2014. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Hiitola, Johanna. 2021. "Pakolaisten toimijuus erossa perheestä." Teoksessa *Aikuissosiaalityö. Tieto, käytäntö ja vaikuttavuus*, toimittajat Aila-Leena Mathies, Anu-Riina Svenlin & Kati Turtiainen, 118-134. Tallinna: Gaudeamus Oy.
- Hiitola, Johanna, Merja Anis ja Kati Turtiainen. 2018. *Maahanmuutto, palvelut ja hyvinvointi: kohtaamisissa kehittyviä käytäntöjä*. Tampere: Vastapaino.
- Hirsjärvi, Sirkka, Pirkko Remes ja Paula Sajavaara. 2018. *Tutki ja kirjoita*. Porvoo: Tammi.
- Juhila, Kirsi. 2018. *Aika, paikka ja sosiaalityö*. Tallinna: Vastapaino.
- Julkunen, Raija 2013. "Aktivoitipolitiikka hyvinvointivaltion paradigman muutoksena." Teoksessa *Kaikki työuralle! Työttömien aktivoitipolitiikkaa Suomessa*, toimittajat Vappu Karjalainen ja Elsa Keskitalo, 21-44. Tampere: Juvenes Print.
- Kallio, Tomi.J. 2006. Laadullinen review -tutkimus metodina ja yhteiskuntatieteellisenä lähestymistapana. *Hallinnontutkimus* 2006:2, 18-28. Haettu 2.10.2022 osoitteesta <https://journal.fi/hallinnontutkimus/article/view/99500>
- Kananoja, Aulikki. 2017. "Sosiaalityö ammattina" Teoksessa *Sosiaalityön käsikirja*, toimittajat Aulikki Kananoja, Martti Lähteinen ja Pirjo Marjamäki, 27-32. Tallinna: Tietosanoma Oy.
- Katisko, Marja. 2018. "Kulttuurien välinen kompetenssi sosiaalityössä" Teoksessa *Vastavuoroinen sosiaalityö*, toimittajat Maritta Törrönen, Kaija Hänninen, Päivi Jouttimäki, Tiina Lehto-Lundén, Petra Salovaara ja Minna Veistilä, 175-183. Tallinna: Gaudeamus.
- Keskitalo, Elsa. 2013. "Tavoitteena aktiivinen kansalaisuus." Teoksessa *Kaikki työuralle! Työttömien aktivoitipolitiikkaa Suomessa*, toimittajat Vappu Karjalainen ja Elsa Keskitalo, 45-72. Tampere: Juvenes Print.

- Keskitalo, Elsa ja Vappu Karjalainen. 2013. "Mitä on aktivointi ja aktiivipolitiikka?" Teoksessa *Kaikki työuralle! Työttömien aktiivipolitiikkaa Suomessa*, toimittajat Vappu Karjalainen ja Elsa Keskitalo, 7-18. Tampere: Juvenes Print.
- Kotoutumisen osaamiskeskus. 2021a. Valtion kotouttamisohjelma antaa kotoutumisen edistämislle tavoitteet. Haettu 21.10.2022 osoitteesta <https://kotoutuminen.fi/valtion-kotouttamisohjelma>
- Kotoutumisen osaamiskeskus. 2021b. Valtioneuvoston selonteko kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista. Haettu 21.10.2022 osoitteesta <https://kotoutuminen.fi/selonteko>
- Laki kotoutumisen edistämisestä (30.12.2010/1386). Haettu 21.10.2022 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=maahanmuuttaja>
- Lyytinen, Eveliina. 2019. "Turvapaikanhaku ja pakolaisuus: Suomi globaalissa kontekstissa" Teoksessa *Turvapaikanhaku ja pakolaisuus Suomessa*, toimittaja Eveliina Lyytinen, 16-21. Turku: Siirtolaisinstituutti. Haettu 30.1.2023 osoitteesta <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/178055/T-02-ISBN-978-952-7167-60-1-Turvapaikanhaku%20ja%20pakolaisuus%20Suomessa.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Newman, Janet ja Evelien Tonkens. 2011a. "Introduction" Teoksessa *Participation, Responsibility and Choice: Summoning the Active Citizen in Western European Welfare States*, toimittajat Janet Newman ja Evelien Tonkens, 9-28. Amsterdam University Press. Haettu 28.11.2022 osoitteesta <https://www.jstor.org/stable/j.ctt46mwdg?>
- Newman, Janet ja Evelien Tonkens. 2011b. "Active citizenship: Responsibility, choice and participation" Teoksessa *Participation, Responsibility and Choice: Summoning the Active Citizen in Western European Welfare States*, toimittajat Janet Newman ja Evelien Tonkens, 179-200. Amsterdam University Press. Haettu 28.11.2022 osoitteesta <https://www.jstor.org/stable/j.ctt46mwdg?>
- Niemelä, Pauli. 2011. "Sosiaalityö hyvinvointietiikan toteuttajana." Teoksessa *Sosiaalityön arvot ja etiikka*, toimittajat Aini Pehkonen ja Marja Väänänen-Fomin, 13-43. Juva: Ps-Kustannus.
- Pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus (77/1968) Haettu 21.10.2022 osoitteesta https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1968/19680077/19680077_2
- Pohjola, Anneli. 2018. "Sosiaalityön vastuu heikompaan asemaan joutuneista". Teoksessa *Vastavuoroinen sosiaalityö*, toimittajat Maritta Törrönen, Kaija Hänninen, Päivi Jouttimäki, Tiina Lehto-Lundén, Petra Salovaara ja Minna Veistilä, 87-96. Tallinna: Gaudeamus.
- Rostila, Ilmari. 2001. Tavoitteellinen sosiaalityö: Voimavarakeskeisen ongelmanratkaisun perusteet. Jyväskylän Yliopisto: Kopijyvä Oy.
- Räty, Minttu. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

- Salminen, Mika. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasa: Vaasan Yliopiston julkaisuja. Haettu 2.10.2022 osoitteesta
https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf
- Sisäministeriö. 2022. Kiintiöpakolaisten vastaanotto on tapa auttaa kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia. Haettu 21.10.2022 osoitteesta
<https://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset/kiintiopakolaiset>
- Sosiaalihuoltolaki. (1301/2014). Haettu 27.11.2022 osoitteesta
- Sosnet. Sosiaalityön määritelmä. Haettu 22.10.2022 osoitteesta
<https://www.sosnet.fi/FI/Sosnet/Sosiaalityon-maaritelma>
- Sotkasiira, Tiina. 2018a. "Kotoutumista vai hyvinvointia? Metafora-analyysi syrjäseutujen kotopalvelusta." *Teoksessa Maahanmuutto, palvelut ja hyvinvointi. Kohtaamisissa kehittyviä käytäntöjä*, 30-52. Tallinna: Vastapaino.
- Sotkasiira, Tiina. 2018b. "Tietävä, tulkitseva ja taisteleva asiantuntijuus turvapaikanhakijoiden sekä ammattilaisten ja vapaaehtoisten välisissä kohtaamisissa." *Janus* 26(4): 292-308. Haettu 2.10.2022 osoitteesta
<https://journal.fi/janus/article/view/76443>
- Söderström, Inka. 2019. Sosiaalityön rooli hlbtq-pakolaisten kuulumisen ja kotoutumisen tukemisessa. *Talentia-lehti. Sosiaalityön tutkimuksen seura.* Haettu 2.10.2022 osoitteesta
http://www.sosiaalityontutkimussenseura.fi/Tutkiva_sosiaality%C3%B6
- Talentia. 2022. Arki, arvot ja etiikka: Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Haettu 22.10.2022 osoitteesta
<https://www.talentia.fi/tyoelamainfo/ammattietiikka/>
- Tuomi, Jouni ja Anneli Sarajärvi. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.* Helsinki: Tammi.
- Turtiainen, Kati. 2009. Kommunikointia uuden kynnyksellä – Luottamuksen rakentuminen kiintiömaahan tulleiden ja viranomaisten välillä. Haettu 2.10.2022 osoitteesta
<https://journal.fi/janus/article/view/50534>
- Turtiainen, Kati. 2018. "Recognising forced migrants in transnational social work". *International journal of migration, health and social care.*14 (2): 186-198. Haettu 2.10.2022 osoitteesta
<https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/IJMHS-11-2016-0042/full/pdf?title=recognising-forced-migrants-in-transnational-social-work>
- Turtiainen, Kati, Kokkonen Tuomo ja Katri Viitasalo. 2018. "Aktiivisen kansalaisuuden mahdollisuudet kotouttamistyön ulkoisten ehtojen ja maahanmuuttajien tarpeiden ristipaineissa." *Janus* 26(4): 343-360. Haettu 2.10.2022 osoitteesta
<https://journal.fi/janus/article/view/76453>

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2022. Kotoutumislain kokonaisuudistuksen tärkein tavoite on maahanmuuttaneiden kotoutumisen ja työllistymisen nopeutuminen. Haettu 27.11.2022 osoitteesta [https://tem.fi/-/kotoutumislain-kokonaisuudistuksen-tarkein-tavoite-on-maahanmuuttaneiden-kotoutumisen-ja-tyollistymisen-nopeutuminen-](https://tem.fi/-/kotoutumislain-kokonaisuudistuksen-tarkein-tavoite-on-maahanmuuttaneiden-kotoutumisen-ja-tyollistymisen-nopeutuminen)

Valtioneuvosto. 2021. Valtioneuvoston selonteko kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeista. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:62. Haettu 15.1.2022 osoitteesta <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/1632>

LIITTEET

Liite 1

Tekijät ja tutkimuksen nimi	Tutkimuksen tarkoitus	Tutkittavat ja aineisto
Turtiainen, Kati (2009): Kertomuksia uuden kynnyksellä – Luottamuksen rakentuminen kiintiömaahan tulleiden ja viranomaisten välillä	Artikkelissa tarkastellaan kiintiömaahan tulleiden luottamuksen rakentumista viranomaisiin pakolaisprosessin aikana	Aineistona on 10 haastattelua, johon on osallistunut 13 pakolaista, jotka ovat olleet Suomessa 4–13 vuotta.
Sotkasiira, Tiina (2018a): Kotoutumista vai hyvinvointia? Metafora-analyysi syrjäseutujen kotopalveluista	Artikkelissa tarkastellaan kotoutumistyön ammattilaisten kuvauksia kotoutumisesta sekä kotoutumisen palvelujärjestelmän mahdollisuuksia tunnistaa hyvinvoinnin tekijöitä	Aineisto on kerätty 26:lta kotouttamistyötä tekevältä ammattilaiselta Pohjois-Karjalasta
Turtiainen, Kati, Kokkonen, Tuomo, Viitasalo, Katri (2018): Aktiivisen kansalaisuuden mahdollisuudet kotouttamistyön ulkoisten ehtojen ja maahanmuuttajien tarpeiden ristipaineissa	Artikkelissa tarkastellaan aktiivisen kansalaisuuden rakentumista kotoutumistyön rakenteellisten ehtojen sekä maahanmuuttajien tarpeiden ristiriidassa.	Aineisto on kerätty kotoutumistyön hankkeesta vuosina 2016–2017 kotouttavaa työtä tekevien viranomaisten ja ammattilaisten haastatteluilla.
Sotkasiira, Tiina (2018b): Tietävä, tulkitseva ja taisteleva asiantuntijuus turvapaikanhakijoiden sekä ammattilaisten ja vapaaehtoisten välisissä kohtaamisissa	Artikkelin tarkoituksena on selvittää asiantuntijuuden ulottuvuuksien rakentumista turvapaikanhakijoiden ja paikallistoimijoiden kohtaamisissa	Aineisto on kerätty turvapaikanhakijoiden kanssa työskentelevien ammattilaisten ja vapaaehtoisten yksilöhaastatteluilla.
Anis, Merja ja Turtiainen Kati (2021): Social Workers' reflections on Forced Migration and Cultural Diversity - Towards Anti-Oppressive Expertise in Child and Family Social Work	Artikkelissa tarkastellaan sosiaalityön ammattilaisten pohdintoja monikulttuurisista, monikielisistä ja monikansallisista ongelmista maahan tulleiden parissa työskennellessä.	Aineisto koostuu 40:sta sosiaalityöntekijän kirjoittamasta tekstistä liittyen lastensuojeluun sekä maahan tulleiden kanssa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden kahdeksasta ryhmähaastattelusta. Tutkittavat ovat osallistuneet aineiston keruun aikana sosiaalityön erikoistumisopintoihin.